

Een tropisch drijfzaad van Schiermonnikoog

WIM VADER

Tromsø Museum, Tromsø (Noorwegen)

In een artikel in *Gorteria* in 1968 gaf Leenhouts (8) een overzicht van de weinige Nederlandse vondsten van 'tropische drijfzaden,' d.w.z. grote, vaak houtige zaden die vanuit West-Indië met de Golfstroom over de Atlantische Oceaan worden meegevoerd. In de Europese landen die direct aan de Golfstroom gelegen zijn, zoals Frankrijk, Ierland, Schotland en Noorwegen, spoelen zulke zaden vrij regelmatig aan (5). In Noorwegen spelen zij bijvoorbeeld van oudsher een rol in de volksgeneeskunst (6). Van de Nederlandse stranden zijn maar heel weinig vondsten bekend, en in bijna alle gevallen betreft het dan de zogenaamde 'zeebonen', de zaden van het vlinderbloemengeslacht *Mucuna*, een genus van tropische, overblijvende lianen met grote peulen, waarin de 'zeebonen' liggen opgesloten.

Uit Nederland zijn tot nu toe tenminste vier *Mucuna*-zaden vermeld, namelijk drie door Leenhouts (van den Helder, Texel en Schiermonnikoog) en één door Kofman en Van Tol (7) (tussen Katwijk en de Wassenaaarse Slag). Later vermeldde Leenhouts terloops (in 1), over 'nog 2-3 zaden, alle *Mucuna*' te hebben gehoord. Het hierbij afgebeelde zaad vond ik in in de zomer van 1955, dus al 25 jaar geleden, op het Noordzeestrand van Schiermonnikoog, aanvankelijk zonder te weten wat het was.

De door Leenhouts en Kofman en Van Tol gevonden zaden zijn op naam gebracht als *Mucuna urens* DC, maar volgens de onlangs uitgekomen *World Guide to Tropical Drift Seeds and Fruits* (5) horen de meeste in Europa *M. urens* gedetermineerde zaden in werkelijkheid tot de nauw verwante soort *M. sloanei* F & R. Het door mij gevonden zaad is door Dr. E. C. Nelson in Dublin gedeter-

mineerd als *Mucuna nigricans* Steudel, hoewel ik zelf eerlijk gezegd geen duidelijke verschillen met Leenhout's figuren kan constateren. Gunn en Dennis (5) waarschuwen overigens, dat de determinatie op soort van *Mucuna*-zaden erg moeilijk is.

Er zijn nog twee andere soorten drijfzaden aan Nederlandse stranden gevonden, namelijk een zaad van de Amerikaanse vlinderbloemige *Physostigma cylindrospermum* op Texel (8) en tientallen 'zeeharten,' *Entada gigas*, een van de meest beroemde drijfzaden, op het Walcherse strand (1). In beide gevallen heeft men aangenomen dat de zaden vermoedelijk niet op natuurlijke wijze op onze kust zijn beland maar via schepen. *Physostigma* is als drijfzaad verder geheel onbekend, maar zaden van *Entada gigas* maken bijvoorbeeld in Noord-Noorwegen meer dan de helft van de collectie van het Tromsø Museum uit (deze omvat dertien *Entada*-zaden van *Mucuna sloane* en zes van een derde vlinderbloem, *Dioclea reflexa*). Het lijkt daarom niet onmogelijk, dat enkele zaden van *Entada* ook in Nederland nog wel eens kunnen worden gevonden, aangevoerd via de Golfstroom.

Van de vijf Nederlandse *Mucuna*-zaden zijn er vier langs de noordelijke kust gevonden: drie op de Waddeneilanden en nog één bij Den Helder. Slechts één van de vijf vondsten is een stuk zuidelijker gedaan: langs de kust tussen Katwijk en de Wassenaaarse Slag. Leenhouts verklaarde dit door aan te nemen dat het Kanaalwater dat de zuidelijke Noordzee binnenstroomt 'in hoofdzaak langs de kust scheert' terwijl de krachtige getijstroom in het Waddengebied op de kust zijn gericht. Deze verklaring is weinig overtuigend, zoals Kofman en van Tol al hebben uitgelegd. Al-

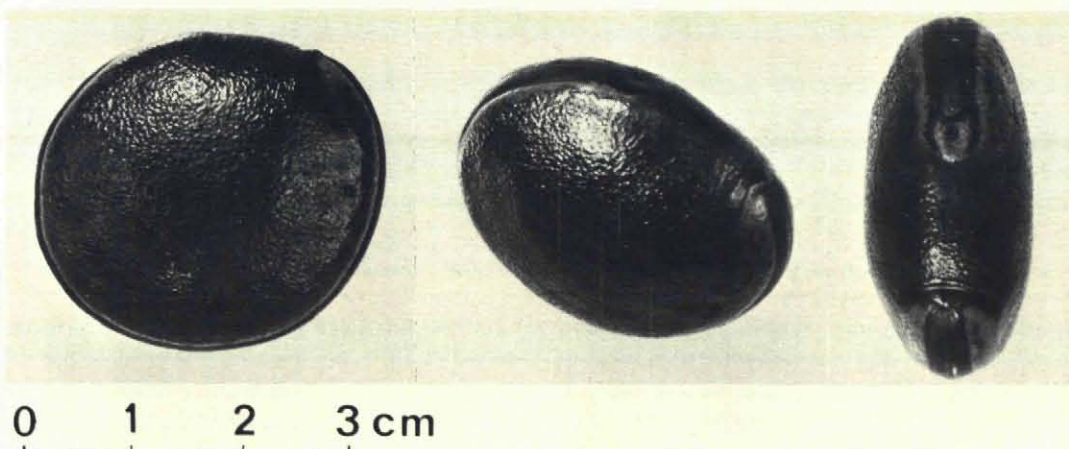

Fig. 1. Een drietal afbeeldingen van een zaad van *Mucuna nigricans*. a) Bovenaanzicht; b) onderaanzicht; c) zijaanzicht. (Foto's: Olga Kvalheim.)

len die in de loop der jaren hebben meegedaan aan het inventariseren van invasies van bijv. Riemwier, Rogge-eieren of Sepiaschildjes weten dat zulk materiaal in grote hoeveelheden ook op de Zeeuwse en Hollandse stranden kan worden aangetroffen. Dit materiaal stamt overwegend van het Nauw van Calais en het Kanaal, zoals overtuigend is aangetoond door o.a. IJzerman (15), Bloklander en Brouwer (2), en Stock en Bloklander (11). Er spoelt aan de Nederlandse kust echter ook drijvend materiaal van noordelijke herkomst aan, zoals het Spookkreeftje (*Caprella septentrionalis*) (11), het Bruinwier *Alaria esculenta* (4) en de eikapsels van de Rog *Raja radiata* (13). Zulk materiaal wordt aangevoerd door de zeestroom die de Noordzee in het noorden binnenkomt, langs de Schotse en Engelse oostkust naar het zuiden stroomt, dan naar het oosten afbuigt en ter hoogte van Texel-Vlieland de Nederlandse kust bereikt (3). In overeenstemming hiermee wordt dergelijk 'noordelijk' materiaal in Nederland voornamelijk op de Waddeneilanden aangetroffen.

Golfstroommateriaal kan in theorie zowel via het Kanaal als om Schotland heen de Nederlandse kust bereiken. De enige Nederlandse vondst van de Columbuskrab (*Planes minutus*) (10) stamt van het Scheveningse strand en Metz (9) besprak vondsten van zuidelijke *Pteropoda* van Katwijk. De diverse vondsten van Westindische paalwormen en andere houtborende mollusken zijn hier buiten beschouwing gelaten, daar alternatieve methoden van aanvoer meestal niet uit te sluiten zijn (12,14). Gedetailleerde gegevens over het voorkomen van drijfzaden in West Europa zijn mij niet bekend, maar uit de *World Guide* blijkt duidelijk dat zulke zaden in Ierland, Schotland en Noorwegen aanzienlijk algemener zijn dan rond het Engelse Kanaal. Dat vier van de vijf Nederlandse *Mucuna*-zaden in het noorden van het land zijn aangetroffen, klopt aardig met de hypothese dat zulke drijfzaden de Nederlandse kust nog het makkelijkst 'om de Noord' zullen bereiken. Maar vijf zaden vormen uiteraard een uiterst wankel basis voor welke hypothese dan ook.

Summary:

Tropical drift seeds of the genus Mucuna in the Netherlands.

At least five seeds of the genus *Mucuna* have washed ashore on Dutch beaches, probably transported by the Gulf Stream. Four out of these five seeds have been found in the northernmost part of the country, and these may have reached the Netherlands 'around Scotland,' by drifting with the southern current along the Scottish East coast.

Literatuur

1. Benthem Jutting, W. S. S. van, 1977. Zaden van *Entada gigas* (L) Fawcett et Rendle op het strand bij Domburg-Gorteria 8, 156-157.
2. Bloklander, A. E. M. H. en J. Brouwer, 1946/47. De natuurlijke adventieve Loricata, Gastropoda en Lamel-libranchiata van het Nederlandse strand. *Basteria* 10, 49-64, 11, 89-100.
3. Carruthers, J. N., 1925. The water movements in the southern North Sea. *Fish. Invest.* (2) 8 (2), 1-119.
4. Doeksen, G., 1976. *Alaria esculenta* aangespoeld op Terschelling, ofwel: het nut van de index op Zeepaard. *Het Zeepaard* 36, 112-115.
5. Gunn, C. R. en J. V. Dennis, 1976. *World Guide to tropical drift seeds and fruits*. Demeter Press, New York. 240 pp.
6. Gunnerus, J. C., 1765. Efterretninger om de s²kaldte Lösnings-Stene eller vette-Nyrer, om Ormestene og nogle andre udenlandske Frugter, som findes hist og her ved Stranden i Norge. *Trondhiemske Selsk. Skr.* 3, 15-32.
7. Kofman, S. en J. van Tol, 1972. *Mucuna urens* (DC) (Papilionaceae), met vermelding van een nieuwe vondst. *Het Zeepaard* 32, 44-49.
8. Leenhouts, P. W., 1968. Tropische zaden op de Nederlandse kust. *Gorteria* 4, 95-98.
9. Metz, J. A. J., 1964. Enige opmerkingen over de in Nederland gevonden Pteropoden en Heteropoden. *Het Zeepaard* 24, 35-45.
10. Oord, A. M. van den en L. B. Holthuis, 1959. De Columbuskrab in Nederland gevonden. *Levende Nat.* 62, 30-32.
11. Stock, J. M. en A. E. M. H. Bloklander, 1952. Notes on adventive Amphipoda (Crustacea, Malaconstraca) on the Dutch coast. *Beaufortia* 1 (10), 1-9.
12. Swennen, C., 1969. *Martesia striata*, een voor onze kust dubieuze noviteit. *Het Zeepaard* 29, 2-4.
13. Tulp, A. S., 1978. Eikapsels van *Raja radiata* Donovan op Vlieland en Ameland. *Het Zeepaard* 38, 103-107.
14. Visser, G., 1969. Nog even iets over *Martesia striata*. *Het Zeepaard* 29, 21-22.
15. IJzerman, R., 1937. Transporterend zeewier. *De Levende Natuur* 42, 149-150.

